

Genel Yayın: 4160

TÜRK EDEBİYATI

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR
MÜREBBİYE

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
HİLMİ KİTAPHANESİ
MARİFET MATBAASI, İSTANBUL
1927

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
RÜKEN KIZILER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

ESKİ YAZIDAN ÇEVİREN
HACER ER

DÜZELTİ
DERYA ÖNDER

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: NİSAN 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-418-8

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 1/1/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 22826

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: ENGİN KLIÇ

Pertevniyal Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültürel İncelemeler Programı'nda yüksek lisans yaptı. Leiden Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Programı'ndan doktora derecesini aldı. Sabancı Üniversitesi'nde Modern Türk Edebiyatı ve İletişim Becerileri dersleri veriyor. Genel olarak geç 19. ve erken 20. yüzyıl modern Türk edebiyatı ve kültür tarihi, özel olarak Türk ütopya edebiyatı üzerine çalışmalarını sürdürüyor.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 2

Roman

mürebbiye

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Engin Kılıç

Yayına Hazırlayanın Notu

Elinizdeki kitap Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1927 basımlı *Mürebbiye* adlı romanının transliterasyonunu ve günümüz Türkçesine uyarlanmış, sadeleştirilmiş metnini içermektedir. Sadeleştirmeyi yaparken yararlandığım temel kaynaklar Mehmet Kanar'ın *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (İstanbul: Say, 2010) ile Türk Dil Kurumu'nun *Güncel Türkçe Sözlük* ve *Yazım Kılavuzu*'dur. Bunların dışında ihtiyaç oldukça Şemseddin Sami'nin *Kamus-ı Türkî*'sine, çeşitli argo sözlüklerine ve diğer kaynaklara da başvurudum. Ayrıca *Mürebbiye*'nin 1960 ve 1995 tarihli eski baskılarını da gözden geçirdim.

Eser geniş bir kültürel coğrafyaya referanslarla ilerliyor. Dönemin tarihsel bağlamı içinde metinde gönderme yapılan tarihsel kişileri, eserleri, nesnelere, mekânları, deyim, kavram ve olguları mümkün olduğunca açıklamak ya da tanımlamak üzere dipnotlara başvurudum.

Başkahramanı bir Fransız olan bu metinde çok sayıda Fransızca kelime, cümle ve isimle karşılaşırız. Bunları metin içinde italik olarak verdim, çevirilerini ise dipnotlarla gösterdim. Ayrıca Türkçe okunuşlarıyla yazılmış olanları öyle bıraktım ve dipnotta Fransızca yazılışını ve Türkçe anlamını verdim.

Kimi ifadelerin kahramanlarca yanlış anlaşıldığı ve diyalogun bu yanlış anlama üzerinden devam ettiği durumlarda Osmanlıca orijinal ifadeyi korudum, doğrusunu ve gerekirse çeviri ve açıklamaları dipnotlarla verdim.

Noktalama işaretlerinden bazılarının kullanımı zaman içinde farklılık gösterebiliyor. Örneğin üç nokta işaretini virgül yerine, parantez de çift tırnak yerine kullanılabilir. Bu durum okuma ve anlama zorluğu yarattığından noktalama işaretlerini günümüzde geçerli kurallara uygun olarak değiştirdim. Ayrıca kelime sonlarındaki yumuşak sessizleri bugünkü Türkçe yazıma uygun olarak sertleştirdim.

Okunamayan ya da anlaşılamayan kelimelerin yanına köşeli parantez içinde soru işareti koydum.

Bazı kelimeleri çözmemde yardımcı olan Georges Doumergue, Hamdi Can Tuncer, Şehnaz Şişmanoğlu Şimşek ve Umut Azak'a çok teşekkür ederim.

Engin Kılıç

Önsöz

Mürebbiyelere¹ kadınlıkları itibarıyla saygı, çocukları yetiştirdikleri için de şükran borçluyuz. Fakat bu hikâyemize başlığını veren mürebbiye Matmazel² “Anjel”³ yalnız ismen mürebbiye, dolayısıyla ne saygıya ne de şükrana değeri olmayan bir fahişedir. Paris’te hovarda kucağından başka terbiye okulu, *Histoires grivoises*⁴ denilen edep dışı eserlerden başka öğrenim görmemişken, İstanbul’da her nasılsa namuslu bir ailenin aymazlığından faydalanarak oraya kendini mürebbiyelikle kabul ettirmiştir.

Edep derslerini *Rable*’lerden,⁵ *Krebilyon*’lardan,⁶ *Bokas*’lardan,⁷ *Luve*’lerden⁸ almış olan Matmazel Anjel’in bir benzerini daha İstanbul’da değil belki Paris’te bile bulmak zor bir iş olduğu için, temiz bir çiçek bahçesinde bir baldıran yetişmesi havayı bozamayacağı gibi, bunun varlığı da iffet sahibi diğer saygıdeğer öğretmen hanımlar adına bir kusur oluşturmaz zannedirim.

30 Kasım 1897

Hüseyin Rahmi

-
- 1 Bir çocuğun eğitimi ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın.
 - 2 (Fr.) *Mademoiselle*: Evlenmemiş Fransız kadını, matmazel; Fransız mürebbiye veya kadın öğretmen.
 - 3 (Fr.) *Angèle*.
 - 4 (Fr.) Açık saçık hikâyeler.
 - 5 François Rabelais (1483-1553): Fransız yazar.
 - 6 Claude Prosper Jolyot de Crébillon (1707-1777): Fransız romancı
 - 7 Giovanni Boccaccio (1313-1375): İtalyan yazar ve şair.
 - 8 Pierre Louÿs (?) (1870-1925): Fransız şair ve yazar.

J'aime (Seviyorum)

Tu aimes (Seviyorsun)

Il aime (Seviyor)

Et mon frère vous aime (Biraderim de sizi seviyor)

Öğrencisi Nezahet Hanım'ın üçüncü tekil şahıs fiil çekimini böyle iki kere, hem bir de tümleçle yapması Matmazel Anjel'i şaşırtmaktan çok memnun etti. Bu memnuniyeti, öğrencisinin öyle basit bir çekimde zamir yerine bir isim kullanmak, buna bir de tümleç ilave etmek gibi az vakitte Fransızcada gösterdiği ilerleme becerisinden kaynaklanmıyordu. Matmazel'in sevincinin asıl sebebi çocuk ağzıyla bir erkek tarafından kendisine bu şekilde ilanaşk edilmesi idi.

Bununla beraber Mürebbiye bu sevincini sezdirmeksizin çocuktan daha fazla ayrıntı alabilmek amacıyla sahte bir öfke tavrı göstererek, pek az bildiği Türkçesiyle dedi ki:

— Yok yok... Yanlış... Fena *konjüge*¹ yaptı. *Et mon frère vous aime*. Bu nasıl *bet*² söz? Kim dedi böyle?.. Kitap dedi?

— Hayır Matmazel... Kitap demedi... Ağabeyim Şemi Bey söyledi!..

1 (Fr.) *Conjuguier*: (Fiil) çekmek.

2 (Fr.) *Bête*: Aptalca.

— A... Şemi Bey... O çapkın böyle demiş?.. Daha başka bir şey söylemedi?..

— Söyledi... Bana bu cümlenin analizini de öğretti. Burada kardeşim *süje*¹, *aime*² filmi... “Siz” de *kompleman direkt*³ oluyormuşsunuz. Ağabeyim “Sen Matmazel’e böyle söyle, eğer dediğimi güzelce anlatabilirsen bugün mutlak *bon pwan*⁴ alırsın” dedi.

Nezahet Hanım’ın *bon pwanı* ne kadar hak ettiğini belirlemeye henüz vakit olmadan Matmazel Anjel’in diğer öğrencisi küçücük Vahip Bey elinde mini mini bir “gramer” ile koşa koşa geldi. Mürebbiyesinin yüzüne bakıp çocuksu bir tebessüm gösterdikten sonra:

J’adore (Tapıyorum)

Tu adores (Tapıyorsun)

Il vous adore (O size tapıyor)

diye *adore*⁵ fiilini arada bir nesneyi belirterek çekmeye başladı. Altı yaşında bir çocuğun masum ağzından “tapmak” fiilinin çeşitli kiplerini işitmek Matmazel’in pek hoşuna gitti. Kendini tutamayıp Fransız kadınlarına mahsus şuh bir kakhaha salıverdikten sonra “O size tapıyor” cümlesindeki “O” zamirinin kime ait olduğunu anlamak üzere çocuğa sordu ki:

— *Il*⁶ kim?

Vahip Bey bu kaçınılmaz soruya karşı verilecek cevap ve o cevap sırasında alacağı tavrın kendine evvelce mükemmel biçimde öğretilmiş bulunduğunu ima eder çocuksu bir halle yerlere kadar eğilip taparcasına bir reverans⁷ yaptıktan sonra:

1 (Fr.) *Sujet*: Özne

2 (Fr.) *Aimer*: Sevmek

3 (Fr.) *Complément direct*: Dolaysız tümleç, nesne.

4 (Fr.) *Bon point*: İyi not.

5 (Fr.) *Adorer*: Tapmak.

6 (Fr.) *Il*: O (erkek).

7 (Fr.) *Révérence*: Selam veya teşekkür için eğilerek veya dizleri kırarak yapılan hareket.

— *II...* İşte o... Enişte beyim Sadri Bey!

Biri ağabeyisine, diğeri eniştesine vekâleten bu iki çocuğun daha pek de anlamlarının gücünü bilmedikleri Fransızca fiillerle mürebbiyelerine ilanaşk eylemeleri gibi önemli bir konu Matmazel Anjel'i pek o kadar şaşırtmadı. Çünkü bu hal kendisi için malumu ilam gibi bir şeydi. Matmazel'in o evdeki çocuklara mürebbiye tayin edildiği bir aydan beri, gerek Şemi, gerek Sadri beyler, odada, sofrada, salonda, bahçede Anjel'e rastladıkça taparcasına sevdalı, baygın bakışlarla *eme* ve *adore* fiillerinin bugün çocuklara öğretmiş oldukları gibi yalnız şimdiki zamanını değil bütün geçmiş, gelecek ve şart kiplerini ve belki de hiçbir dilin fiillerinde bulunmayan, her türlü gramerin dışındaki tuhaf zamanlarını göğüs geçirerek çekmişlerdi. Rüzgâr çıkınca denizin dalgalanacağı, şafak sökünce güneşin doğacağı nasıl basit doğa olaylarındansa, Şemi ile Sadri'nin gözlerinin karaları büsbütün kayboluncaya kadar süzgün gözlerle bakışlarından, Mürebbiye bu iki genç tarafından yakında kendine ilanaşk edileceğini işte öyle anlamıştı. Hatta yalnız anlamakla da kalmayıp güzelliğinin ışığı etrafında dolanan bu iki aşk pervanesini birbirine çarptırmaksızın idare edebilmek için ustaca bir de plan yapmıştı.

Anjel'in planı pek derindi. O kadar ki, bazen en usta avcının bile avına doğrulttuğu tüfekte kendi kendini vurması gibi, kız kendisine tapanların ayaklarının dibine kazdığı, her biri aşkın göz aldatan bir rengini gösteren çiçeklerle örtülü sevda çukuruna kazayla kendisinin tekerlenmesi ihtimalinden korkuyordu. Mürebbiye gönlünde şimdilik ne Şemi, ne de Sabri için bir sevdalanma eğilimi görmüyor, ikisini de sevmiyordu. Fakat bir yandan âşık olmamaya özen gösterirken bir yandan da kendini sevdirmeye uğraşmanın, gönül işlerinde böyle ateşle oynamanın pek de tehlikeden uzak bir oyun olmadığını, çocuklara okuttuğu gramer kurallarından daha iyi biliyordu. Anjel'in sevda teorisi, bu işteki amacı tamamen başkaydı. Kız mürebbiyelikten ne kazanabilecek? Aylık dört beş lira... Bu miktarda parayı kalbinde beslediği

büyük emellerin gerçekleşmesi için hiç yeterli görmüyordu. Kendisini mürebbiye olarak işe alan aile pek zengindi. O hizzmetten alacağı parayı iki, üç, belki de dört katına çıkarmak için yalnız çocuklara gramer ve dil okutmak değil evdeki genç beylere aşkın en ince noktaları hakkında dersler vermek lazım geleceğini, böylece kendine ciddi bir kazanç yolu açabileceğini düşünmüştü. Matmazel önemli bir işe girişmeden önce işin enini boyunu hesap eden usta bir mühendis gibi, *ekspluate*¹ edeceği gönüllerin sevdaya ne kadar eğilimli olduklarını inceleyerek her birinin nabzına göre şerbet vermeye, fakat onu sevmeye mahkûm olacak zavallılarda aşk denilen müthiş hastalık alevlenip tüm vücuda yayılıncaya kadar birine ettiği iltifattan diğerinin haberdar olmamasına pek çok özen göstermeye, büyülemeye uğraştığı gönüllerin bir kere dizginlerini eline geçirdikten, yani ateş saçağı sardıktan sonra zavallı âşıklarının arasına bir rekabet ve kıskançlık duygusu düşürüp, bu halde hem hoş vakit geçirmeye hem de paraca faydalanmaya karar vermişti.

Matmazel'in kalpleri fetih için hazırladığı bu dehşetli programa evin en küçük beyinden en büyük efendisine kadar bütün erkekleri dâhildi. Sevmek ve tapmak fiillerinin yukarıda gördüğümüz tuhaf çekimleri Dehri Efendi'nin köyündeki yalısında, bahçede, yeşilliklerle kaplı, denize nazır bir kameriyenin içinde yapılıyordu. Mürebbiye öğrencilerine ders vermek için çoğu zaman –Boğaziçi'nin cana can katan mavi göğü altında küçücük, yeşil bir kubbe oluşturan– bu kameriyeyi seçerdi. Kameriyenin içinde fıstık dalından yapılmış yuvarlak masanın bir tarafına kendi geçer, karşısına da çocukları oturtur, ders kitaplarını, defterleri, hokkayı, kalemleri kendine özgü bir düzenle masanın üzerine yerleştirir, öğrencilerine orada her gün belirli saatlerde biraz gramer okutur, *lektörden*² ders verir, kaligrafi³ çalıştırır. Çocuklar ödevlerini yazmakla

1 (Fr.) *Exploiter*: Sömürmek.

2 (Fr.) *Lecteur*: Okur, okutman. Okuma kitabı.

3 (Fr.) *Calligraphie*: Güzel yazı.

meşgul buldukları sırada kendisi güneşin göz alıcı parıltıları altında mavi ile altın renginin bütün tonlarını gösteren dalgaların su, gökyüzü, ateş gibi üç unsuru kaynaştırarak oluşturdukları yol yol harelere gözlerini dikerek dalıp giderdi. Memleketini, Fransa'yı, orada geçirdiği rezil hayatı, şimdi aralarında bulunduğu ailedeki yerini ve görevini düşünürdü. Fransa'da *fiy publik*¹ denilen aşüftelerdenken burada mürebbiyeliğe tayin edildiğine şaşar, *destine*² yani nasip denilen şeyin bu yoldaki garipliklerine ve tuhaf cilvelerine hayret ederdi... Fransa'da natüralizm akımının önde gelen yazarları böyle kadınları hayvanlar âleminin en aşağı tabakasından bir mahlûk sayarak bunların nasıl yediklerini, nasıl içtiklerini, nasıl sevdiklerini, nasıl ayrıldıklarını, kısacası hayatlarının bütün ayrıntılarını inceden inceye araştırıp başkalarına ibret olsun diye meydana koymaya uğraştıkları ve toplumun durmayıp akan yaralarından birinin de böyle kadınlar olduğunu gösterdikleri halde, işte o güruhtan olan Matmazel Anjel, “has bahçenin baldıranı çöplüğün gül fidanı olur” sözü misali, kaderin cilvesi, daha doğrusu kendisini o sıfatla kabul edenlerin aymazlığı nedeniyle, Dehri Efendi ailesinden birkaç masumun eğitim ve terbiyesinden sorumlu öğretmen olarak atanmıştı.

Anjel, doğduklarında nüfus defterine yalnız annelerinin ismiyle kaydolunan gayrimeşru çocuklardandı. Fuhuş ürünü olan bu gibi çocukları çoğu defa babaları kabul etmediği gibi anaları da, tehlikesinden korkarak düşürmeye cesaret edemedikleri veya ettikleri halde başarılı olamadıkları için, istemeye istemeye doğurduklarından, bu istenmeyen ve itilip kakılan çocuklar iyiyi kötüyü ayırt edecek bir yaşa gelip de ortada ismini taşıyacakları bir baba bulamadıkları zaman, toplum içinde bir yerlerinin olmayışından kaynaklanan bütün felaketlerini annelerinden bilirler, her bahtsızlıklarının tek sebebi olarak yalnız onu görürler.

1 (Fr.) *Fille publique*: Fahişe.

2 (Fr.) *Destinée*: Alinyazısı, nasip.